

บทที่ 2

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ผู้วิจัยแบ่งวรรณคดีที่เกี่ยวข้องออกเป็น 2 ตอนคือ

ตอนที่ 1 ว่าด้วยปัญหาการศึกษาต่อของนักเรียน

ตอนที่ 2 ว่าด้วยงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 ปัญหาการศึกษาต่อของนักเรียน

ปัญหาการศึกษาต่อของนักเรียน โดยส่วนรวมของประเทศ เป็นปัญหาที่มีอยู่ตลอดเวลา ทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับความเสมอภาคทางการศึกษา กล่าวคือ เด็กในชนบทมีโอกาสที่จะเข้าศึกษาต่อในระดับสูงน้อยกว่าเด็กในตัวเมือง จากข้อมูลการรับนักเรียนเข้าศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2527 ของกระทรวงศึกษาธิการ พบว่าในจำนวนนักเรียนที่เข้าศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 นักเรียนในส่วนกลางจะเข้าศึกษาต่อ คิดเป็นร้อยละ 87.8 ของนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในส่วนกลาง และในส่วนภูมิภาคจะเข้าศึกษาต่อเพียงร้อยละ 38.99 ของนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในส่วนภูมิภาค ดังสถิติอัตราการเข้าศึกษาต่อ ดังตารางที่ 2

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2 สถิติอัตราการเข้าศึกษาต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ภาค	ปีการศึกษา 2527		ปีการศึกษา 2528		ปีการศึกษา 2529	
	นักเรียนจบ ป.6	ร้อยละต่อผู้จบ ป. 6	นักเรียนจบ ป.6	ร้อยละต่อผู้จบ ป. 6	นักเรียนจบ ป.6	ร้อยละต่อผู้จบ ป. 6
เหนือ	200361	37.16	178378	39.09	178860	37.95
กลาง	173813	53.29	165690	52.16	140423	55.97
ใต้	139643	57.75	136045	51.11	123858	53.94
ตะวันออกเฉียงเหนือ	475993	27.96	443854	26.79	429059	24.13
ตะวันออก	65062	47.82	62788	44.81	60812	44.81
รวมภูมิภาค	1054872	38.99	986755	37.77	933012	36.85
กรุงเทพมหานคร	89539	87.80	89737	83.40	76194	101.72 [*]

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

016887

กองแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2527: 3) / สุราษฎร์ธานี
นักเรียนไม่ศึกษาต่อไว้ว่า เกิดจากสาเหตุต่อไปนี้

1. เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจของครอบครัว ผู้ปกครองที่มีฐานะยากจนไม่สามารถ
ส่งเสียให้บุตรหลานเข้าเรียนต่อในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้ แม้ว่าบางโรงเรียนจะยกเว้น
เงินค่าบำรุงการศึกษา ตลอดจนถึงค่าพาหนะ และค่าอาหารกลางวันก็ตาม
2. เนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์ การคมนาคมที่ไม่สะดวก และระยะทางไกล ทำให้
นักเรียนไม่สามารถเดินทางมาโรงเรียนได้
3. ผู้ปกครองส่วนหนึ่งที่ไม่สนับสนุนส่งบุตรหลานให้เข้าเรียน เมื่อจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
หรือชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก็จะส่งไปทำงานในกรุงเทพมหานคร หรือตามโรงงานอุตสาหกรรม
ในภาคอื่น ๆ นอกจากนี้ผู้ปกครองบางคนเห็นว่าไม่สามารถรับราชการได้ จึงไม่สนับสนุนให้
เรียนต่อ

จะเห็นได้ว่าปัญหาการศึกษาต่อของนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีมากขึ้นทุกปี
และระบบการศึกษาได้สะสมจำนวนนักเรียนที่ไม่ได้ศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาเพิ่มขึ้นปีละไม่
น้อยกว่าร้อยละ 50 ของจำนวนนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทั้งหมด ดังนั้นปัญหาที่จะ
กระทบกับระบบการศึกษาของไทยต่อไปก็คือ การที่ระบบการศึกษาไม่สามารถเป็นผู้นำในการ
เปลี่ยนแปลงสังคมตามความมุ่งหวัง ที่จะใช้การศึกษาเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมได้ ทั้งนี้เพราะ
พื้นฐานการศึกษาของประชาชนส่วนใหญ่ จบการศึกษาระดับประถมศึกษาโอกาสที่จะเป็นผู้ผลิตที่มี
ประสิทธิภาพก็น้อยลง ส่วนใหญ่ก็จะเป็นผู้ใช้แรงงานประเภทแรงงานไร้ฝีมือ เป็นภาระให้
รัฐบาลที่จะต้องหางานให้คนงานประเภทนี้

ตอนที่ 2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยแต่ละคนได้ศึกษาตัวแปรที่สัมพันธ์กับการศึกษาต่อของนักเรียนไว้พอสมควร
ดังตัวอย่างเช่นงานวิจัยต่อไปนี้

จันทนา นนทิก (2521: 98-107) ได้วิเคราะห์สถานการณ์ส่วนตัวของนักเรียนที่มี
โอกาสศึกษาต่อในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในภาคกลาง จำแนกตามประเภทโรงเรียน
โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2520 ในจังหวัด

นครปฐม ราชบุรี สระบุรี และชลบุรี จำนวน 22 โรงเรียน รวม 1,034 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ โค-สแควร์ ผลการวิจัยพบว่าเหตุผลในการเลือกเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษา คือ ความสะดวกในการเดินทางชื่อเสียงของโรงเรียน สถานภาพทางเศรษฐกิจและยัง พบว่าผู้ปกครองเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งในการเลือกเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษา นอกจากนี้ยัง พบว่า อาชีพของผู้ปกครอง ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง จำนวนพี่น้อง การเคยเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรของนักเรียนในระดับประถมศึกษาตอนปลาย ภูมิสำเนาของนักเรียนและประเภทของโรงเรียนประถมศึกษาตอนปลาย มีความสัมพันธ์กับโอกาสศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นด้วย

อุดม ภูประดิษฐ์ (2521: 149-164) ได้ศึกษาองค์ประกอบที่มีส่วนกำหนดโอกาสการเข้าศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของนักเรียนที่จบระดับประถมศึกษาตอนปลายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2520 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 2,347 คน ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้ร้อยละและสถิติทดสอบ โค-สแควร์ ผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบที่มีส่วนกำหนดโอกาสการเข้าศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของนักเรียนที่จบระดับประถมศึกษาตอนปลายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ ประเภทของโรงเรียนประถมศึกษาต่างจังหวัด อาชีพผู้ปกครอง ระดับการศึกษาของบิดามารดา ภูมิสำเนาของบิดามารดา การมีพี่เรียนหรือเคยเรียนในโรงเรียนที่นักเรียนกำลังเรียน ผลการเรียนของนักเรียน

จรรยา นานิชย์ผลินไชย (2521: 169-177) ได้ศึกษาเรื่องโอกาสการเข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำแนกตามประเภทของโรงเรียนสถานภาพส่วนตัวและผลการเรียนของนักเรียนในภาคเหนือ เพื่อต้องการศึกษาว่าองค์ประกอบใดบ้างที่มีส่วนกำหนดโอกาสการเข้าศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนประเภทต่าง ๆ ของนักเรียนที่จบระดับประถมศึกษาตอนปลายในภาคเหนือ องค์ประกอบที่ศึกษา คือ ประเภทโรงเรียนของนักเรียนที่จบระดับประถมศึกษาตอนปลาย โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์เฉลี่ยของประชากรในภาคเหนือ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2520 ในภาคเหนือ จำนวน 2,200 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเพื่อรวบรวมรายละเอียดส่วนตัวของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 จากโรงเรียนแต่ละประเภทมีโอกาสเข้าศึกษาต่อต่างกัน สำหรับตัวแปรด้านสถานภาพส่วนตัวที่ทำให้นักเรียนมีโอกาสในการเข้าศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ต่างกัน คือ อาชีพของบิดามารดา รายได้ของครอบครัว ระดับการศึกษาของบิดามารดา จำนวนพี่น้องในครอบครัว จำนวนปีที่ได้รับการศึกษาสูงกว่าประถมศึกษาปีที่ 7 ภูมิฐานะ การเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนเดิม และผลการเรียนของนักเรียน

พล แสงสว่าง (2521: 50-51) ได้ศึกษาองค์ประกอบในการศึกษาต่อและไม่ศึกษาต่อของนักเรียนไทยมุสลิม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ในจังหวัดยะลา โดยพิจารณาตามเพศ ภูมิฐานะ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน อาชีพ และระดับการศึกษาของผู้ปกครอง กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนชาย 162 คน นักเรียนหญิง 117 คน จากโรงเรียนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดยะลา จำนวน 19 โรงเรียนใน 6 อำเภอ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสำรวจพบว่า องค์ประกอบที่มีผลให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ศึกษาต่อ จัดอันดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย คือ ด้านส่วนตัว ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านครอบครัว ด้านศาสนาและด้านประเพณี องค์ประกอบที่มีผลต่อการที่นักเรียนไม่ศึกษาต่อจัดตามลำดับความสำคัญมีดังนี้ คือ ด้านศาสนา และประเพณี ด้านครอบครัว ด้านส่วนตัวและด้านสิ่งแวดล้อม และเมื่อพิจารณาทางด้านตัวแปรปรากฏผลว่า นักเรียนชายศึกษาต่อมากกว่านักเรียนหญิง นักเรียนในเขตสุขาภิบาลศึกษาต่อมากกว่านักเรียนที่อยู่นอกเขตสุขาภิบาล นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์สูงศึกษาต่อมากกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ปานกลางและต่ำ นักเรียนที่มีผู้ปกครองประกอบอาชีพรับจ้างศึกษาต่อมากกว่านักเรียนที่มีผู้ปกครองประกอบอาชีพอื่น ๆ นักเรียนที่มีผู้ปกครองมีการศึกษาระดับประถมศึกษา ศึกษาต่อมากกว่านักเรียนกลุ่มอื่น ๆ นักเรียนที่มีบิดามารดาอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ศึกษาต่อน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ

ประยงค์ ชูน้อย (2521: 173-186) ได้ศึกษาเรื่องโอกาสการเข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำแนกตามประเภทโรงเรียนสถานภาพส่วนตัว และการเรียนของนักเรียนภาคใต้ โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาในชั้น ม.ศ.1 ปีการศึกษา 2520 ในภาคใต้

จำนวน 2,442 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถาม ผลการศึกษาพบว่า โอกาสทางการศึกษาต่อของนักเรียนขึ้นอยู่กับประเภทของโรงเรียน อาชีพของบิดา รายได้ของบิดา ระดับการศึกษาของบิดา จำนวนพี่น้องในครอบครัวของนักเรียน ว่ามีพี่ที่เรียนหรือเคยเรียนในโรงเรียนที่นักเรียนกำลังเรียนอยู่ ภูมิสำเนาของนักเรียน การเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียน และผลการเรียนของนักเรียน

วิศิษฐ์ นาจำปา (2521: 65-75) ได้ศึกษาโอกาสการเข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำแนกตามประเภทโรงเรียน สถานภาพส่วนตัวและผลการเรียนของนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยศึกษาจากนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 2,040 คน ที่กำลังเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในโรงเรียนรัฐบาลประจำจังหวัด ประจำอำเภอ และโรงเรียนราษฎร์ ในท้องที่ 6 จังหวัดรวม 23 โรงเรียน ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยการแจกแจงตามตัวแปรต่าง ๆ การวิเคราะห์หาโอกาสเข้าศึกษาต่อ โดยเปรียบเทียบกับสัดส่วนของประชากร และวิเคราะห์เปรียบเทียบภายในกลุ่ม ผลการศึกษพบว่า โอกาสการเข้าศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ไม่ได้ขึ้นอยู่กับประเภทของโรงเรียนที่นักเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มา และผลการเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แต่ปัจจัยที่ส่งผลต่อโอกาสการเข้าศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ได้แก่ อาชีพของบิดามารดา ระดับการศึกษาของบิดามารดา รายได้ของครอบครัว และภูมิสำเนาของบิดามารดา

สำนักงานศึกษาธิการเขตการศึกษา 2 (2522: 51-56) ได้ศึกษาความต้องการและปัจจัยในการศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษา ของนักเรียนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้พบว่า ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการเรียนต่อหรือไม่เรียนต่อของนักเรียน คือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยนักเรียนที่มีผลการเรียนปานกลาง และผลการเรียนดี ส่วนใหญ่จะมีความต้องการเรียนต่อ ทั้งในโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญ และโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ที่อยู่อาศัยของนักเรียนในเขตเทศบาลจะมีความต้องการเรียนต่อมากกว่านักเรียนนอกเขตเทศบาล และสุขาภิบาล จำนวนพี่น้องของนักเรียนในครอบครัวนักเรียนที่มีพี่น้องตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป จะต้องการเรียนต่อน้อยกว่านักเรียนที่มีพี่น้องน้อยกว่า 5 คน อาชีพของพ่อแม่ หรือผู้ปกครอง

ความคาดหวังในอาชีพของนักเรียน รายได้ของพ่อแม่ หรือผู้อุปการะ และระดับการศึกษาของพ่อแม่ หรือผู้อุปการะต่างก็เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเรียนต่อ หรือไม่เรียนต่อของนักเรียน

ผกาทิพย์ กระจ่อมทอง (2522: 107-113) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความมุ่งหวังของบิดาเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรในเขตเมืองและชนบทของประเทศไทย โดยพิจารณาจากปัจจัยทางด้านประชากร เศรษฐกิจและสังคม เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนชายและภรรยา รวมทั้งสตรีที่สมรสแล้วในครัวเรือนที่ตกเป็นตัวอย่างอายุไม่เกิน 60 ปี ที่มีบุตรชายอายุ 6-12 ปี ผลการศึกษา พบว่า อายุของบิดาในเขตเมืองที่มีอายุน้อยจะมีความมุ่งหวังให้บุตรเรียนในระดับสูงกว่าบิดาที่มีอายุมาก บิดาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตเมืองจะมีความมุ่งหวังให้บุตรเรียนในระดับสูงกว่าบิดาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตชนบทและมุ่งหวังให้บุตรเรียนในระดับมัธยมศึกษาขึ้นไปมากที่สุด เมื่อพิจารณาจากปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ พบว่าบิดาที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองทุกระดับฐานะทางเศรษฐกิจจะมีความมุ่งหวังให้บุตรเรียนในระดับมัธยมศึกษาขึ้นไปมากที่สุด ส่วนบิดาในเขตชนบทจะมุ่งหวังให้บุตรเรียนในระดับประถมศึกษามากที่สุด เมื่อพิจารณาจากปัจจัยด้านสังคมและจิตวิทยา พบว่า ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทบิดาที่มีการศึกษาสูง จะมีความมุ่งหวังในการศึกษาของบุตรสูงกว่าบิดาที่มีการศึกษาต่ำกว่าหรือไม่มีการศึกษาเลย และพบว่าบิดาที่เคยมีโอกาสได้รับหรือติดต่อกับสื่อสารมวลชนจะมีความมุ่งหวังสูงกว่าบิดาที่ไม่เคยมีโอกาสดูหรือติดต่อกับสื่อสารมวลชนเลย

เทียมจันทร์ จาตุกัญญาประทีป (2523: 73-75) ได้ศึกษาเรื่ององค์ประกอบที่สัมพันธ์กับการศึกษาต่อของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตการศึกษา 7 โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในปีการศึกษา 2521 จำนวน 596 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการทดสอบแบบไคสแควร์และการวิเคราะห์แบบจำแนกประเภท ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบที่มีแนวโน้มในการแยกกลุ่มนักเรียนที่ศึกษาต่อและไม่ศึกษาต่อของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตการศึกษา 7 คือ ประเภทของโรงเรียนที่นักเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภูมิลำเนา ความต้องการในการศึกษาของนักเรียน ความต้องการของบิดามารดาในการศึกษาของนักเรียน สถานภาพของนักเรียนเกี่ยวกับการมีพี่เรียนชั้นมัธยมศึกษา อาชีพของบิดามารดา สถานภาพ

การประกอบอาชีพของบิดามารดาของนักเรียน การศึกษาของมารดา รายได้บิดา รายได้มารดา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ช่อทิพย์ ราศรีเกรียงไกร (2523: 83-89) ได้ศึกษาเรื่องความมุ่งหวังของบิดาที่มีต่อการศึกษาและอาชีพของบุตร ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างนักเรียนชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา และในโรงเรียนสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย จากกลุ่มตัวอย่างบิดานักเรียนโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา 868 คน และบิดานักเรียนโรงเรียนสาธิต 456 คน พบว่าปัจจัยทางด้านของบุตรกล่าวคือ บิดาที่มีรายได้ต่อเดือนสูงส่วนใหญ่จะมีแนวโน้มของความมุ่งหวังให้บุตรจบการศึกษาระดับสูง คือ ปริญญาตรี หรือสูงกว่า และกลุ่มบิดาที่มีรายได้ต่อเดือนต่ำ จะมีแนวโน้มของความมุ่งหวังให้บุตรจบการศึกษาระดับต่ำ คือ จบระดับอาชีวศึกษาหรือต่ำกว่า ในทำนองเดียวกันอาชีพของบิดาที่มีอาชีพสูง ๆ ส่วนใหญ่มีแนวโน้มของความมุ่งหวังให้บุตรจบการศึกษาระดับปริญญาตรี หรือสูงกว่าขึ้นไป มากกว่าความมุ่งหวังของบิดาที่มีอาชีพค้าขายให้บริการ (กรรมกร รับจ้าง) สำหรับการศึกษาของบิดาปรากฏว่า บิดาที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี หรือสูงกว่า มากกว่าความมุ่งหวังของกลุ่มบิดาที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา และมีธยมศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี (ม.ป.ป: 75-78) ได้ศึกษาเรื่องโอกาสเข้าศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยศึกษาหาความสำคัญของปัจจัยต่าง ๆ ในด้านการศึกษาและสังคมรอบด้าน (Social Context) อันได้แก่ สถานทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ฯลฯ ประชากรที่ใช้ในงานวิจัยเป็นนักเรียนชายและหญิงชั้นประถมศึกษา ในปีการศึกษา 2517 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนทุกประเภท ในปีการศึกษา 2518 ใน 71 จังหวัด กลุ่มตัวอย่างเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษา 13 โรงเรียน โรงเรียนประถมศึกษา 44 โรงเรียน ครูประจำชั้นประถมศึกษา 95 คน นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 และนักเรียนที่เรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 รวม 679 คน ผู้ปกครองของนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเจ้าหน้าที่ทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องจำนวน 12 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และแบบสำรวจรวม 7 ชุด ผลการวิจัยพบว่า เมื่อนำข้อมูลของนักเรียนใน

จังหวัดซึ่งมีอัตราการเรียนต่อสูง ปานกลาง และต่ำ มาวิเคราะห์ร่วมกันพบว่า มีปัจจัย 16 ตัว ที่ทำให้นักเรียนเรียนต่อมากหรือน้อย โดยปัจจัยเหล่านี้สามารถร่วมกันอธิบายโอกาสในการเรียนต่อและไม่ได้เรียนต่อของนักเรียนได้ร้อยละ 53 โดยมีโอกาสได้เรียนต่อมาก ถ้ามีปัจจัยตามลำดับความสำคัญดังต่อไปนี้ พ่อแม่ของนักเรียนหวังจะให้เด็กเรียนได้ประกอบอาชีพที่มีรายได้และเป็นที่ยอมรับค่อนข้างสูง พ่อแม่สนับสนุนให้เรียนต่อ สถานะของครอบครัว นักเรียนมีพื้นที่เรียนต่อชั้นสูง ผลการเรียนค่อนข้างดี อาชีพที่นักเรียนหวังไว้ว่าจะทำให้ออกมาอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดี โรงเรียนที่นักเรียนจบมามีครูจำนวนมาก มีเพื่อนสนิทจำนวนน้อยคน โรงเรียนที่จบมาไม่มีห้องสมุดประชาชนอยู่ใกล้ มีบุคคลที่ยึดถือเอาไว้เป็นแบบฉบับ ฟังวิทยุบ่อยและผลการเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 อยู่ในระดับสูงและปานกลาง

ปรัชญา เวสารัชช์ (2527: 130-138) ได้ศึกษาเรื่องการประถมศึกษาในชนบทไทย ผลการศึกษาพบว่า โอกาสในการศึกษาต่อของนักเรียนประถมศึกษาจากความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานประถมศึกษาแห่งชาติ พบว่า ปัจจัยที่ผลักดันให้นักเรียนได้ศึกษาต่อจัดลำดับตามความสำคัญดังนี้ คือ ทุนทรัพย์ของผู้ปกครอง การสนับสนุนของผู้ปกครอง ความสนใจของนักเรียน การสนับสนุนของครูและโรงเรียนและสติปัญญาของนักเรียน ส่วนครูสังกัดโรงเรียนเทศบาลให้ความสำคัญตามลำดับดังนี้ คือ การสนับสนุนของผู้ปกครอง ทุนทรัพย์ของผู้ปกครอง ความสนใจของนักเรียน สติปัญญาของนักเรียนและการสนับสนุนของครูและโรงเรียน

กองแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2528: 35-38) ได้ศึกษาสาเหตุของนักเรียนที่เรียนจบชั้น ป.6 แล้วไม่ได้เรียนต่อชั้น ม.1 เพื่อหาสาเหตุและปัจจัยที่ทำให้เด็กที่เรียนจบชั้น ป.6 แล้วไม่ได้เรียนต่อชั้น ม.1 เพื่อหาแนวโน้มการเรียนต่อชั้น ม.1 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2528 และความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการจัดบริการการศึกษาของรัฐ ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่เรียนจบชั้น ป.6 ปีการศึกษา 2527 แล้วไม่ได้เรียนต่อจำนวน 2,104 คน และผู้ปกครองของนักเรียนทั้ง 3 กลุ่ม รวมทั้งผู้บริหารโรงเรียนมัธยมจำนวน 84 คน ผลการศึกษาพบว่า สาเหตุของนักเรียนที่เรียนจบชั้น ป.6 แล้วไม่ได้เรียนต่อชั้น ม.1 สาเหตุมาจากความ

ยากจนเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือต้องการให้บุตรหลานออกไปช่วยทำมาหากิน แม้ว่าฐานะของผู้ปกครองจะไม่ยากจน สาเหตุอีกประการหนึ่ง คือ เด็กเรียนอ่อนและเนื่องจากเห็นคนในท้องถิ่นเรียนสูง ๆ แต่ไม่มีงานทำเป็นสาเหตุซึ่งทำให้ผู้ปกครองไม่กล้าเสี่ยงลงทุนให้บุตรหลานเรียนต่อเพราะการเรียนในระดับมัธยมศึกษาต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง ส่วนทัศนคติของผู้ปกครองและนักเรียนที่มีต่อการศึกษาด้านไม่เห็นประโยชน์ของการเรียนต่อและโรงเรียนมัธยมอยู่ไกลพบว่ามีจำนวนน้อย

เมื่อศึกษาแนวโน้มการเรียนต่อชั้น ม.1 ของนักเรียนชั้น ป.6 ปีการศึกษา 2528 พบว่ามีแนวโน้มลดลงโดยเฉลี่ยในพื้นที่ที่มีนักเรียนเรียนต่อชั้น ม.1 ไม่ถึง 50% ส่วนความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการจัดบริการการศึกษาของรัฐพบว่า ผู้ปกครองต้องการให้โรงเรียนมัธยมสอนวิชาชีพให้นักเรียนสามารถออกไปประกอบอาชีพได้และรัฐควรจัดให้เด็กได้เรียนโดยไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียนรวมทั้งค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ด้วย

ประเสริฐ แก้วเพชร (2528: 174-183) ได้ศึกษาตัวแปรที่สัมพันธ์กับการศึกษาต่อของนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการวิเคราะห์ตัวแปรที่เกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้บริหารการศึกษาระดับอำเภอ ผู้บริหารสถานศึกษา นักเรียนที่จบชั้นประถมปีที่ 6 ในปีการศึกษา 2526 ที่ไม่ศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และผู้ปกครองในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์และแบบสำรวจ ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะตัวแปรที่สัมพันธ์กับการศึกษาต่อของนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เกี่ยวกับตัวนักเรียนมากที่สุด คือ ตัวแปรจำนวนพี่น้องและตัวแปรความต้องการช่วยเหลือผู้ปกครองทำงานบ้าน ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการศึกษาต่อของนักเรียนน้อยที่สุด คือ ตัวแปรการพูดภาษามลายู ตัวแปรผลการเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และตัวแปรอายุมาก ตัวแปรเกี่ยวกับผู้ปกครองนักเรียนที่มีความสัมพันธ์กับการศึกษาต่อของนักเรียนมากที่สุดคือ ตัวแปรรายได้ ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการศึกษาต่อของนักเรียนน้อยที่สุด คือ ตัวแปรทัศนคติที่มีต่อสภาพสังคมปัจจุบัน และตัวแปรการมีที่อยู่ไม่เป็นหลักแหล่ง ตัวแปรเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่มีความสัมพันธ์กับการศึกษาต่อของนักเรียนมากที่สุดคือ ตัวแปรนักเรียนนักศึกษาที่ว่างงานหลังจากจบการศึกษา และตัวแปรค่านิยมของชุมชนที่มีต่อการศึกษาต่อ ตัวแปรที่มี

ความสัมพันธ์กับการศึกษาต่อของนักเรียนน้อยที่สุด คือ ตัวแปรการคมนาคมระหว่างบ้านกับโรงเรียนมัธยมศึกษา ตัวแปรกลุ่มเพื่อน และการแนะแนวการศึกษาต่อ

คมวิทย์ แดงไชยวัฒน์ (2529: 144) ได้ศึกษาเรื่อง ปัญหากฎหมายในการใช้แรงงาน จากการสำรวจความคิดเห็นของเด็กที่ทำงานในภาคอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรมบริการ 200 คน พบว่า เนื่องจากรายได้ของครอบครัวและสมาชิกในครอบครัวมีจำนวนมาก ทำให้รายรับ-รายจ่าย ในครอบครัวไม่สมดุล จากสภาพความยากจนของประชากรดังกล่าว ทำให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองต้องอนุญาตให้เด็กมาทำงานตามโรงงานอุตสาหกรรม หรือสถานพาณิชยกรรมและบริการต่าง ๆ เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของครอบครัวและหารายได้มาจุนเจือครอบครัว แม้ว่าค่าจ้างที่ได้รับจะต่ำกว่าที่กฎหมายกำหนดเอาไว้ก็ตาม จากการวิจัยพบว่า เด็กได้รับค่าจ้างต่ำกว่าเดือนละ 1,500 บาท ร้อยละ 85 นอกจากนี้ยังกล่าวด้วยว่า ประเทศไทยมีการใช้แรงงานเด็กมากในอันดับ 3 ของโลก รองลงมาจากแทนซาเนีย และโมซัมบิก ก็มีผลสืบเนื่องมาจากประชากรส่วนใหญ่ของประเทศประสบปัญหาความยากจน เด็กจึงต้องมาทำงานเพื่อช่วยเหลือและแบ่งเบาภาระของครอบครัว

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี (2529: 47-48) ได้ศึกษาเรื่อง สวัสดิภาพและพัฒนาการของแรงงานเด็กในสถานประกอบการอุตสาหกรรมการผลิตที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร ที่มีการจ้างแรงงานเด็ก พบว่า ในส่วนของลูกจ้าง มีลูกจ้างทั้งหมดทั้งสิ้น 2,232 คน เป็นแรงงานเด็ก 351 คน คิดเป็นร้อยละ 15.7 ของแรงงานทั้งหมด อยู่ในสถานประกอบการประเภทสิ่งทอ สิ่งถัก มากที่สุด รองลงมาคือสถานประกอบการประเภทการผลิตผลิตภัณฑ์โลหะ แต่ผลจากการสัมภาษณ์เด็ก พบว่ามีเด็กที่เป็นตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 325 คน คิดเป็นร้อยละ 92.6 ของจำนวนแรงงานเด็กที่นายจ้างแจ้ง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แรงงานเด็ก พบว่า แรงงานเด็ก ร้อยละ 40.9 อยู่ในสถานประกอบการการผลิตสิ่งทอ สิ่งถัก ร้อยละ 23.4 อยู่ในสถานประกอบการการผลิตผลิตภัณฑ์โลหะ ร้อยละ 12.3 อยู่ในสถานประกอบการการผลิตอาหาร เครื่องดื่ม

กล่าวโดยสรุปในการศึกษาตัวแปร ที่สัมพันธ์กับการศึกษาต่อของนักเรียนในประเทศไทย เท่าที่ได้มีการศึกษาวิจัย พบว่าตัวแปรด้านผู้ปกครองที่มีความสัมพันธ์กับการศึกษาต่อ หรือไม่ได้ศึกษาต่อของนักเรียน คือ การประกอบอาชีพของผู้ปกครอง เพราะตัวแปรนี้จะสัมพันธ์กับการมีรายได้ของผู้ปกครองว่า จะมีรายได้น้อยพอที่จะสนับสนุนให้บุตรเรียนต่อหรือไม่ ตัวแปรด้านความมั่งหวัง หรือความคาดหวังของผู้ปกครองที่จะให้บุตรได้รับการศึกษาชั้นสูงก็เช่นเดียวกัน จะมีผลต่อโอกาสศึกษาต่อหรือไม่ได้ศึกษาต่อของบุตร เพราะว่าการที่ผู้ปกครองสนับสนุนให้บุตรได้เรียนต่อก็ด้วยความมั่งหวังที่จะให้บุตรได้ประกอบอาชีพในระดับสูงขึ้นไป เช่น จากอาชีพเกษตรกรก็จะสามารถเลื่อนขึ้นไปประกอบอาชีพข้าราชการ หรืออาชีพอื่น ที่สูงกว่าอาชีพเดิมของบิดามารดา ผู้ปกครองที่สนับสนุนให้บุตรเรียนสูงกว่าระดับประถมศึกษาขึ้นไป เป็นการเริ่มต้นเพื่อให้สามารถได้เลื่อนขึ้นทางสังคม ตัวแปรที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง ด้านผู้ปกครอง คือระดับการศึกษาของผู้ปกครอง จากการศึกษาของผู้วิจัยหลายคน พบว่าผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาสูงจะสนับสนุนให้บุตรได้ศึกษาในระดับสูง เช่นกัน ทั้งนี้เพราะผู้ปกครองที่มีการศึกษาสูง จะสามารถมองเห็นประโยชน์ของการศึกษาได้ดีกว่าผู้ปกครองที่มีการศึกษาต่ำ สำหรับตัวแปรด้านนักเรียนนั้นพบว่า ผลการเรียนของนักเรียนในชั้นประถมศึกษา จะมีผลต่อโอกาสการได้ศึกษาต่อหรือไม่ได้เรียนต่อของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา นอกจากนี้จำนวนบุตรที่มีอิทธิพลต่อการเรียนต่อ นักเรียนที่มาจากครอบครัวขนาดเล็กมีโอกาสได้เรียนต่อสูงกว่านักเรียนที่มาจากครอบครัวขนาดใหญ่

จากผลการวิจัยดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น พบว่า สรุปได้ว่าตัวแปรที่สัมพันธ์กับการมีโอกาสศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษา คือ อาชีพ รายได้ ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง จำนวนบุตรที่ได้รับการศึกษาชั้นสูง อายุของผู้ปกครอง ความมั่งหวังที่จะให้บุตรได้รับการศึกษาชั้นสูง ความต้องการใช้แรงงานของครอบครัว ระยะทางระหว่างบ้านถึงโรงเรียนมัธยมศึกษา ความสะดวกในการคมนาคมความเจริญของถิ่นที่อยู่อาศัย ความต้องการศึกษาต่อของนักเรียน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน